

Küllük Olan Gülistan

Yazan :

Refik Halid Karay

Geçen nüshada Tepebaşı Kışık Tiyatrosunun eski zamanından, fakat sadece binasından bahsetmiştim. Bahçesi üzerine de birşeyler söylemeden, hâtıralarımı tazelemeden, öte yandaki komedi kısmına atlamak, haksızlık ve hâtıraya hümratsızlık olur.

Bugün yeşil saha diye, aksine güdük hale konarak küçültülmüş, küllüğe çevrilmiş, ortasındaki harabeye uygunlaştırılmış bulunan bu bahçe eskiden, hem daha büyüktü, hem daha ağaçlıklı, hem de epeyce bakımlı idi.

Edebiyatımızda da yeri olduğunu unutmuyalım: Halid Zıyanın ilk meşhur romantik romanı (Mavi ve Siyah) o bahçenin lokanta kısmında verilen bir ziyafetle başladığı gibi, Hüseyin Cahidin modern teknikli, realist romanı (Hayâl İçinde) de aynı bahçeyi oldukça canlı tasvirlerle anlatır.

Biz —yâni Fecriaticiler— Tepebaşı muhabbetini, yazı tarzları gibi onlardan benimsemiştik. Hele Yakub Kadri ile ben, baş müdavimlerden idik. Maamafih içimizde, Küllük kahvesine giden de vardı. Tepebaşı, erkekle kadının, tabiatıyla hıristiyan kadınının birlikte oturup içtiği, dönüp dolaştığı bir yer olduğundan dolayı hoşumuza giderdi.

Peçesiz, çarşafsız, tayyörli veya robolu, başlarında uzun iğnelerle tutturulmuş çiçekli, kordelâlı hasır şapkalar, Fransızca romanlarda resimlerini seyredip, tasvirlerini okuduğumuz cinsten kadınları, toplu halde orada bularduk; kendimizi keene Avrupanın bir köşesinde tahayyül ederdik.

Hele İstanbul tarafından gelenler için öyle bir muhit değişikliği ki, en aşağı Atina veya Bükreş'e seyahat gibi bir şey! Ötede aksam ezanları okunup, sokaklarda el etek çekilirken ve şehir ka-

ranlığa gömülürken, burada bahçeye hayat ve hareket dolar, ışıklar yanar, orkestra çalar, kadeh tokuşturulur, randevular alınır, gece programları kararlaştırılır.

Bizim nesilden evvelkiler, hattâ daha öncekiler zamanında da Tepebaşı bahçesi, en rağbette ve en kibar eğlence, yemek ve içki yerlerinden biri olmuştur. Etrafı yüksek demir parmaklıklarla firdolayı çevrili idi; zira girmek için 1 kuruşluk dühüliye bileti almak lâzımdır. Belediye geliri!

Belediye malı olduğundan dır ki, bizim nesil orada iki Şehremine de rastlardı:

Önceleri Ridvan Paşa, istibdadın son yıllarında da Reşit Paşa. Birincisini pek az hatırlarım, çocukken... Göztepe'de vurup öldürmüşlerdi. İkincisi, Hürriyetin ilânı sırasında epeyce taşkınlıklara uğradı, sürgünleri boyladı, fakat ömrü vefâ etti, mütareke devrinde bir aralık Dahiliye Nazırlığı bile etti!

Bu yakışıklı Paşa Carmen operasını severdi, mızıkacı, sırası gelmeden birdenbire onu çalmağa başladı mı, anladık ki Şehremine bahçeyi teşrif buyurmuş. Tuhaftır şu idi ki, Paşa, eserin bestesini kendisi yapmışçasına:

— Bizim Carmen'i çağırıyorlar.

Der, hoşlanırmış; öyle anlatırlardı. Abdülhamid ricâlerinden çoğu, küçücük şeylerden hoşlanan hoş, çocuksu insanlardı.. Bahçenin asıl şöhretini sağlayan bir devirde, müziği idi. Evvelâ Bahriye Miralaylarından, ecnebi aslından Lange Beyin —ufaktefek, üniformalı ve harmanlı giymiş bir zat— idare ettiği bando mızıkacı,

rasını Viyana'nın bir köşesine çevirir, öyle bir müzik havası verirdi. Sonra orkestra şefliğinde yine Bahriye Miralay Zati Bey bulundu ki, asıl bu sanatkar, bilhassa ecnebi muhite parmak sırtırdı.

Vakta ki Meşrutiyete eriştik, yeni yeni ricâler peyda oldu, bu sefer de bahçeye onlar devamla başladı. Şeyhülislâm olmadan evvel Hayri Efendi bile gelirdi. Kendisini birkaç defa Talât Paşa— henüz Beydi— ce mebus Karasu Efendi ile birlikte orada görmüştüm. Şimdi ismi, cismi ve oynadığı mühim rolleri unutilan bu Selânikli Musevi, bir aralık, dahili siyasetin esrarlı bir kutbu idi. Sultan Hamide hal' kararını bildirecek heyete onuda sokmuşlardı. İyi bir adam mıydı, kötü mü, fena şeyler mi yaptı, iyi şeyler mi? Anlayamadık gitti. Şu var ki, rivayete göre, padişah, heyette bulunmasından ötürü, azamî derecede üzülmüştü; zira ârina gitmişti.

Bahçe yeri için kimi, vaktiyle mezarlık olduğunu söyler; kimi bir tepenin başı! Ne zaman bahçe haline getirildi? bilmiyoruz. Ancak meşhur Beyoğlu yangınında oraya harikzedeler için çadırlar kurulduğuna göre, geniş bir arsa olması icab ediyor.

Ne yazık ki bir şehir tarihimiz yok. Hoş, henüz tam mânasiyle bir şehir de yok ya!

Tepebaşı bahçesinin keyfini önce Balkan Harbi kâçırdı; Birinci Dünya Harbinde büsbütün söndü. Mütarekede canlanamadı; Cumhuriyette mahud bar münasabetiyle bir an parladıktan sonra, bizler için tatlı bir hâtıradan ibaret kaldı. Sizler için ise ne bahçedir, ne yeşil saha. Acı veya tatlı tek hâtıra bırakmayan bir küllük. Halbuki bir insan gülistanı idi.

